

PARONYMY AS A LINGUISTIC PHENOMENON

Marija Sokolova

Faculty of Philology, Goce Delcev University, Stip, North Macedonia, marija.sokolova@ugd.edu.mk

Abstract: Paronymy as a linguistic phenomenon has not yet been sufficiently studied. Until the 60s of the 20th century, it was little studied. But even such a study by lexicologists led to many ambiguities and confusion in the definition of paronyms. The root of the word is taken as the basic criterion for paronyms. For two lexemes to be paronyms, a basic and necessary condition is that they have the same root. Close-sounding words with different roots can be used incorrectly as a result of individual verbal associations and this leads to the appearance of paronomasia (metal || mental, detailed || dental, juice || sauce, evening || wind). There are two points of view on what paronyms are: 1. Paronyms are words that sound similar, but their meaning is different, and therefore they are not interchangeable with each other. 2. Paronyms are words with the same root that sound similar, have different meanings, and belong to the same word group. Lexically speaking, paronyms are words with the same root, with lexical-semantic closeness, and belong to the same semantic field. Russian linguists often call paronyms “difficult words.” The reason is that to this day there are still no specific, accurate definitions of paronyms. The basic criteria by which paronyms are most often defined are form and meaning. According to them, paronyms are words that are similar in form and meaning. For example: addressee || addressant, Indian || Indian (Native American). The word paronym comes from the Greek word paronimos which means: para = near, beside, around and onyma = name. Therefore, paronyms are words with a similar, but not the same form. The paronyms can be classified based on different criteria. One of the first divisions when modern views on them had not yet been established, was the rough division into: paronyms with the same roots and paronyms with different roots. To successfully define paronyms, the following factors must be taken into account: paronyms must be separated from other similar-sounding words, paronyms must be distinguished from paronomasias, rhyming words must be separated from paronyms, and paronyms must be viewed as an opportunity for mixing similar-sounding words. The insignificance of sound differences presents a difficulty in their acquisition, especially among school-age children. Errors in the use of paronyms most often occur with less familiar words, and this sometimes leads to nonsense in the text itself, or speech. In order to avoid such gross errors, it is necessary to use explanatory dictionaries.

Keywords: paronyms, paronymy, paronomasia, „difficult words“, linguistic phenomenon.

ПАРОНИМИЈАТА КАКО ЈАЗИЧНА ПОЈАВА

Марија Соколова

Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип, Северна Македонија,
marija.sokolova@ugd.edu.mk

Резиме: Паронимијата како јазична појава сè уште не е доволно проучена. До 60-тите год. на XX век таа малку се изучувала. Но и таквото проучување од страна на лексиколозите довело до многу нејаснотии и конфузија во дефинирањето на паронимите. Како основен критериум за паронимите се зема коренот на зборот. За две лексеми да бидат пароними, основен и неопходен услов е да имаат ист корен. Блискозвучните зборови со различен корен може погрешно да се употребат како резултат на индивидуалните вербални асоцијации и тоа води кон појава на паронимазија (метален || ментален, детален || дентален, сок || сос, вечер || ветер). Постојат две гледишта за тоа што се паронимите: 1. Паронимите се зборови кои звучат слично, но значењето им е различно, па затоа се незаменливи еден со друг. 2. Паронимите се истокоренски зборови кои звучат слично, со различно значење и припаѓаат на иста зборовна група. Лексички кажано, паронимите се истокоренски зборови, со лексичко-семантичка блискост кои припаѓаат на исто семантичко поле. Руските лингвисти често паронимите ги нарекуваат „тешки зборови“. Причината е што до денес сè уште нема конкретни, точни дефиниции за паронимите. Основни критериуми според кои најчесто се дефинираат паронимите се формата и значењето. Според нив, пароними се зборови кои се слични по форма и значење. На пример: адресат || адресант, Индиец || Индијанец. Зборот пароним потекнува од грчкиот збор paronimos што значи: para = близу, покрај, околу и onyma = име. Значи, паронимите се зборови со слична, ама не и иста форма. Паронимите можат да се поделат по различна основа. Една од првите поделби кога сè уште не беа поставени современите гледишта за нив, беше грубата поделба на: истокоренски пароними и разнокоренски пароними. За да се дефинираат успешно паронимите, мора да се земат предвид следните фактори: мора да се

одделат паронимите од другите блискозвучни зборови, мора да се разграничат паронимите од параномазите, мора да се одделат зборовите со рима од паронимите и да се гледа на паронимите како на можност за мешање на блискозвучните зборови. Незначителноста на гласовните разлики претставува тешкотија за нивното усвојување, особено кај децата во училишна возраст. Грешки во употребата на паронимите најчесто се случуваат со помалку познати зборови, а тоа понекогаш доведува и до бесмислица на самиот текст или говор. За да не доаѓа до вакви груби грешки, неопходно е користење на толковни речници.

Клучни зборови: пароними, паронимија, параномазија, „тешки зборови“, јазична појава.

1. ВОВЕД

Паронимијата како јазична појава сè уште не е проучена доволно. До 60-тите години на XX век таа малку се изучувала. Но и таквото проучување од страна на лексиколозите довело до многу нејаснотии и конфузија во дефинирањето на паронимите. Како резултат на ова, денеска постојат различни ставови околу карактерот, границите и обемот на паронимите. Различни ставови постојат и околу причините за појава на паронимите.

За да се зборува за паронимијата како јазична појава, треба да се познаваат нејзините карактеристики. Несогласувањата што се јавуваат околу блискозвучноста, ја отвораат дилемата дали истозвучните зборови можат да бидат пароними. Шипка (1990: 18-19) ги дефинира паронимите како: „*појава на ист облик со исто или слично значење, кај лексеми од различен вид на зборови*“. Според ова *убаво* (именка) и *убаво* (прилог) би биле пароними, што внесува дополнителни забуни околу тоа што се пароними, а што хомоними.

2. ДЕФИНИРАЊЕ НА ПАРОНИМИТЕ

За два збора да бидат пароними, потребен услов е да припаѓаат на ист вид, односно на иста зборовна група. О. В. Вишњакова (1987: 5) вели: „*паронимските глаголи мора да бидат од ист вид*“.

Вишњакова на овие критериуми го додава и критериумот ист акцент (акцент на ист слог), па смета дека тоа е неопходен услов за паронимите да бидат апсолутни. Во спротивно тие би биле нецелосни или делумни пароними. Во македонскиот литературен јазик состојбата е малку поинаква и не можеме да го прифатиме овој критериум (ист акцент) како важечки. Овој критериум важи за рускиот јазик, но не важи за српскиот, хрватскиот и други јазици. Истиот акцент го зголемува потенцијалот на заменливост на паронимите, па така, доаѓаме во судир со карактеристиките на паронимите околу заменливоста во ист контекст.

Паронимите се наоѓаат во тесна врска со синонимите, антонимите и хомонимите. Во однос на ова треба да се пронајде дали постои, и ако постои каква е врска помеѓу паронимите и асоцијативите.

Како основен критериум за паронимите се зема коренот на зборот. За две лексеми да бидат пароними, *основен и неопходен услов* е да имаат ист корен. Блискозвучните зборови со различен корен може погрешно да се употребат како резултат на индивидуалните вербални асоцијации и тоа води кон појава на параномазија.

Од досегашното излагање, на површина излегуваат две гледишта за тоа што се паронимите:

1. Паронимите се зборови кои звучат слично, но значењето им е различно, па затоа се незаменливи еден со друг.
2. Паронимите се истокоренски зборови кои звучат слично, со различно значење кои припаѓаат на иста зборовна група.

Лексички кажано паронимите се истокоренски зборови, со лексичко-семантичка блискост кои припаѓаат на исто семантичко поле.

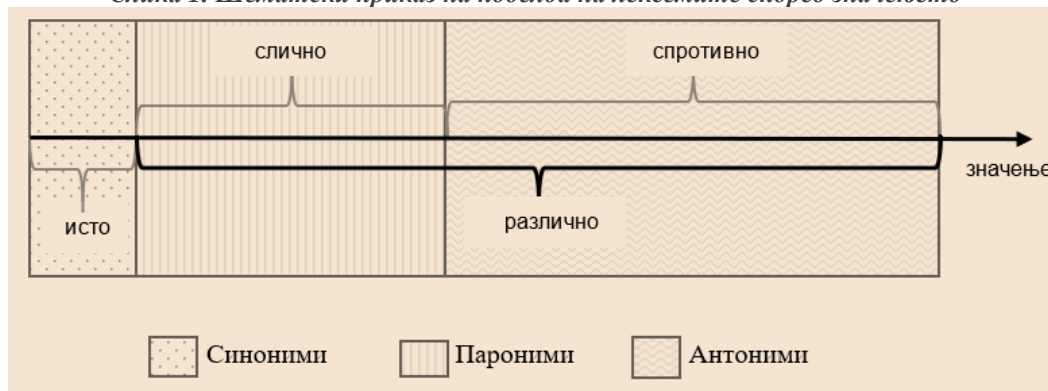
Паронимијата може да ја дефинираме како посебна јазична појава, во редот на синонимија, антонимија и хомонимија. Но, за разлика од нив, таа опфаќа област на поврзани блискозвучни истокоренски зборови, кои најчесто формираат паронимски парови зборови, што меѓу себе соодветствуваат како паралелни единици. Слично како во геометријата каде две (различни) прави се паралелни ако лежат во иста рамнина и растојанието меѓу нив останува исто по целата нивна должина, т. е. никогаш не се допираат, така и кај паронимските парови, значењата и формата не им се поклопуваат целосно, ниту се различни целосно.

Во литературата обично паронимските парови се пишуваат одделени со две вертикални паралелни линии - || (математички симбол за паралелност). Едно објаснување е дека двете линии ги симболизираат двата главни услова за паронимите: значењето и звучноста.

Паралелноста, како својство на паронимите, се согледува и во значењето на зборовите во паронимскиот пар кое не им е: исто како кај синонимите; спротивно како кај антонимите; различно при иста форма како кај хомонимите.

Два истокоренски збора од иста лексичко-граматичка категорија може да имаат исто или различно значење. Различното значење го опфаќа широкиот спектар од слично до спротивно. Тоа сликовито е претставено на следниот графикон.

Слика 1. Шематски приказ на поделба на лексемите според значењето

Извор: Истражување на авторот

Иако меѓу паронимските парови може да се најдат и такви коишто можат истовремено да бидат и синоними и антоними, сепак тие не би можеле да бидат заменети без притоа да се промени контекстот (концептот) на реченицата.

Семантичката структура на паронимите одговара со стилската. На пример: зборовите *времена* | *временска* може да се разгледуваат како посебни морфолошки производи, иако содржат заеднички семантички корен – *време*. Тие не се заменливи во ист контекст. Морфолошките облици прават семантички производи кои се различни. На пример: *времена* градба | *временска* прогноза.

Паронимијата е лексичко-морфолошка појава. Таа може да се сретне и во дијалектниот говор при формирање на дијалектни пароними. Пример: *дете* | *детуле*, *трева* | *трава*, *плева* | *плевел*, *кафена* | *кафеава*, *кафанска* | *кафеанска*, *цутка* | *цветка*...

Дете, припази на детулето дур се врата!

Тој цвет нема ни еден цут.

Понекогаш променетиот редослед на зборовите води кон различно синтаксичко и семантичко значење. На пример: *сите за еден* | *еден за сите*, *звучен мелос* | *мелозвучен*, *на памет* | *напамет*. Значи, паронимите не се својствени само за лексемите, туку и за фразите.

Семантички гледано паронимскиот пар би требало да има заеднички корен или исто семантичко јадро: *советник* | *советувач* (совет), *скитник* | *скитач* (скита). Фразеолошките пароними може да звучат и многу слично: *брат за брат* | *брат брата*, *еднаш вака* | *еднаш така*.

Паралелноста кај фразеолошките пароними се огледува во паралелноста на фразите кои упатуваат кон нешто. На пример: *годишен извештај* (извештај кој се приготвува секоја година) | *годинашен извештај* (извештај кој се однесува за тековната година), *има на лагер* (има на залиха) | *има дефект на лагер* (проблем кај делот).

Фразеолошките, како и лексичките пароними, не се заменливи во ист контекст. На пример: *кардиналска грешка* | *кардинална грешка*. Грешката е од кардиналот или е направена огромна грешка?! *За таква кардинална грешка следува смртна казна*.

Како пароними во македонскиот јазик може да се вбројат и блискозвучните фразеологизми со различно значење. Блискозвучноста може да биде предизвикана од различни причини: промена на редоследот на зборовите, непознавање на точното значење, употреба на различни предлози и прилози, случајно совпаѓање на звуците итн. На пример: *држење во рака* (што?) | *држење за рака* (кој?), *за час беше готов* (се подготвил набрзина) | *за еден час беше готов* (му требало еден час за да се подготви), *секој сам* (самостојно) | *секој за себе* (лично)...

Не се пароними сите зборови што звучат слично иако тоа е еден од основните услови. Како пароними во македонскиот современ јазик не би требало да ги вброиме зборовите од дијалектните наречја, од нестандартниот јазик и од жаргонскиот јазик, иако ги исполнуваат сите услови за пароними.

Ништо не е трајно, па ни паронимските односи. Во некој контекст парот зборови се пароними, а во друг не. Исто така и временски гледано, за подолг период некои зборови можат да го променат своето значење и употреба. Тоа доведува до појава на нови пароними или губење на старите пароними. Паронимите мора да се однесуваат на ист поим и нивните односи најчесто се бинарни, т. е. се однесуваат на пар на зборови. Тие односи се посложени доколку зборовите имаат повеќе значења.

3. КРИТЕРИУМИ ЗА ПАРОНИМИТЕ СПОРЕД ПОЗНАТИ ЛИНГВИСТИ

Честопати паронимите се доближуваат, па дури и изедначуваат со другите лексеми како што се хомоними, хомоморфеми или хомографи. Б. Тафра (2005) го проучува и разграничува односот помеѓу паронимите и синонимите според блискозначноста.

Во проучувањето на паронимите најобемна и најдетална е руската лингвистка О. В. Вишњакова. Таа во 1974 година објавува книга со речник за паронимите во рускиот јазик, со 500 паронимски парови со нивното значење, проследени со примери во кои се употребуваат соодветните пароними. Во 1984 година таа издава нов речник на пароними во рускиот јазик, со 1000 паронимски парови, проследени со примери.

Во обидот да се дефинираат паронимите интересно решение прикажува Р. Драгичевиќ (2007: 310): „Ако две блискозначни истокоренски лексеми се однесуваат на ист поим, тогаш тоа се синоними, а ако не се однесуваат на ист поим и затоа не се заменливи во ист контекст, тогаш тоа се пароними“. Но и ова решение не е идеално затоа што не е лесно да се определи кој дериват е заменлив со друг во ист контекст. Дополнителен проблем претставува еднонасочната заменливост, т. е. можноста една лексема да се замени со друга во ист контекст, што не значи и обратна замена.

Се чини дека најблизу до современата дефиниција за тоа што се паронимите е хрватската лингвистка Бранка Тафра (2005: 252-254), која наведува 9 критериуми кои треба да ги исполнуваат паронимите:

1. да припаѓаат на ист јазик;
2. да се дел од стандардниот јазик;
3. да припаѓаат на иста временска отсечка;
4. да припаѓаат на ист лексичко-граматички дел;
5. да припаѓаат на ист лексичко-семантички дел;
6. да имаат иста граматичка категорија (глаголите да бидат од ист вид);
7. да припаѓаат на иста зборообразувачка фамилија, со нагласување дека станува збор за ист корен, но не е неопходно да имаат иста зборообразувачка основа;
8. да имаат делумно иста фонолошка структура;
9. да имаат делумно иста семантичка структура.

Доколку вака ги разгледуваме паронимите, ќе нема потреба од воведување на поимот „лажни пријатели“ за зборови кои се од различни јазици, што исто звучат, а различно значат. На пример, англискиот збор *actual*, на македонски не значи *актуелен*, туку се преведува како вистински, реален или конкретен, во различни контексти.

Во однос на овие критериуми досегашното сфаќање за паронимите, барем според тоа како е наведено во речниците и во учебниците, е прешироко и непотполно.

Ние, во овој труд, ќе останеме на ставот дека пароними се зборови со ист корен и ист лексичко-граматички и лексичко-семантички дел, слични по изразот и по содржината и незаменливи во ист контекст.

4. ЗАКЛУЧОК

Паронимијата досега главно е проучувана од теоретски аспект, како вид на парадигматски односи помеѓу лексичките единици. Како и да се проучува паронимијата, сите отворени прашања сè уште не можат да се решат. За два збора да бидат пароними не е доволно само слично да звучат, иако од лексичко гледиште сите лексички единици што слично звучат се потенцијални пароними. Во пароними не ги вбројуваме зборовите од дијалектните наречја, од нестандартниот јазик и од жаргонскиот јазик. Паронимските односи се најчесто бинарни, но не се трајни. Во некој контекст парот зборови може да се пароними, а во друг не. Контекстот на реченицата определува дали два збора ќе бидат пароними или не. Паронимите мора да се однесуваат на ист поим. На паронимијата силно влијае полисемијата. Паронимските односи помеѓу зборовите кои имаат повеќе значења се многу посложени. Затоа немаме право да бидеме премногу строги во употребата на паронимите. Тие постојат за попрецизно изразување. Гледано временски, при подолг период, некои зборови можат да го променат своето значење и употреба. Тоа предизвикува појава на нови парови пароними, а оние кои некогаш биле пароними, повеќе не се. Овој труд потврдува дека во асоцијативното поле на едниот пароним од паронимскиот пар, во мал број се сретнува другиот пароним од истиот паронимски пар и обратно. Ова само не наведува на заклучокот дека при непознавањето на точното значење на паронимите, говорителите обично асоцијативно ги поврзуваат паронимите. Важно е да се истакне дека студентите покажуваат креативност и ефективност при толкување на паронимите. Ова не би требало да се изостави при изработката на идниот поголем речник на паронимите во македонскиот јазик.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Вишњакова, О. В. (1984). *Пароними в руском языке*. Москва: Высшая школа.

- Вишњакова, О. В. (1987). *Пароними современного русского языка*, издание второе, переработанное и дополненное. Москва: Русский язык.
- Драгићевић, Р. (2007). *Лексикологија српског језика*. Београд: Завод за уџбенике.
- Николић, В. С. (2021). *Паронимија у настави српског језика*. Књижевност и језик, 68(1), 159-174.
- Снетова, Г., & Власова, О. (2022). *Словарь паронимов русского языка*. Litres.
- Тафра, Б. (2005). *Od riječi do rječnika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bašić, M., & Grgat, M. (2022). *Glagolski paronimi u hrvatskome jeziku*. Croatica et Slavica Iadertina, 18(1).
- Dekova, D. (2025). *Паронимите в английския език: лингвистични особености и отражение в съвременния английски език*. In *Сборник доклади от научна конференция „Знание, наука, иновации, технологии”* (Vol. 1, No. 1, pp. 235-242). Институт за знание, наука и иновации ЕООД.
- Nikolić, V. (2022). *Паронимија у савременом српском језику*. Универзитет у Београду.
- Nikolić, V. (2023). Милош Ковачевић (ур.). Актуелна питања лексикологије и лексикографије српскога језика. Андрићград: Андрићев институт, 2022, 357 стр. *Јужнословенски филолог*, 79(1), 267-276.